

## **Bakgrunnsartikkel om FN, menneskerettigheter og FN-konvensjoner**

De Forente Nasjoner (FN) er en internasjonal organisasjon stiftet i 1945, rett etter andre verdenskrig. Hovedoppgaven til FN har fra starten vært å jobbe for fred, sikkerhet og samarbeid mellom verdens land for å unngå en ny verdenskrig. En annen oppgave er lage en møtested der verdens land kan samarbeide for å løse økonomiske, sosiale, kulturelle og humanitære problemer. En tredje oppgave er å fremme menneskerettigheter.

I 1945 ble det laget en pakt eller avtale med regler for hva FN var og hvordan organisasjonen skulle jobbe. FN-pakten er FNs grunndokument. Når et land skriver under på FN-pakten regnes det som et medlem av FN. Norge var et av de første 51 land som skrev under FN-pakten. I dag er det 193 medlemsland i FN.

I FN-pakten står det at en hovedoppgave for FN er å jobbe for menneskerettigheter, men i 1945 ble ikke menneskerettighetene beskrevet. Tanken om menneskenes rettigheter er riktignok svært gammel, og etter andre verdenskrig ble den aktualisert på grunn av de mange grusomme hendelsene under krigen. Noe av det første FN gjorde etter dannelsen var derfor å lage en egen erklæring om menneskerettigheter.

Verdenserklæringen om menneskerettighetene ble vedtatt i 1948 og er det viktigste dokumentet som ligger til grunn for internasjonalt arbeid om menneskerettigheter. Det slår fast at alle mennesker har rett til liv og sikkerhet, ytringsfrihet, rett til utdanning, arbeid, helse og velferd, privatliv, frihet fra tortur og ydmykende straff. Vi kaller menneskerettighetene grunnleggende og universelle, det vil si at de gjelder for alle mennesker, uavhengig av hvem du er og hvor du bor.

For å utdype Verdenserklæringen om menneskerettigheter har FN laget konvensjoner som utdyper menneskerettighetene. Det er for eksempel laget egne FN-konvensjoner om rettighetene til kvinner, barn og funksjonshemmede. FN har tilsammen laget ni konvensjoner. En FN-konvensjon er en rettslig bindende avtale og når en stat har ratifisert en konvensjon forplikter den seg til å følge opp innholdet i avtalen. Konvensjonene inneholder regler statene skal følge for å fremme og verne om innbyggernes menneskerettigheter. Det er også mulig for en stat å kun signere en FN-konvensjon. Ved å signere viser staten at den politisk støtter innholdet i konvensjonen, men binder seg ikke til å følge den i eget land. Det er altså en forskjell på om man kun signerer eller ratifiserer en konvensjon.

I følge Verdens helseorganisasjon (WHO) lever over 15 prosent av hele verdens befolkning med en eller annen form for nedsatt funksjonsevne. Noen eksempler på nedsatt funksjonsevne er døvhet, blindhet, bevegelseshemming, utviklingshemming, lærevansker og langvarige sykdommer. Mange mennesker med nedsatt funksjonsevne møter fordommer som skaper utfordringer og gjør det vanskelig å bruke egne ressurser og leve et verdig liv. Funksjonshemmede holdes ofte utenfor utdanningstilbud og arbeidslivet. Mange steder kan det være vanskelig å få god helsebehandling. Det er med andre ord myter og

samfunnsforhold, og ikke funksjonsnedsettelsen i seg selv, som gjør at funksjonshemmede faller utenfor samfunnet.

Verdensbankens rapport fra 2011 viser at funksjonshemmede blir hengende etter i store deler av verden. De har statistisk sett mindre sjanse til å ha utdanning, arbeid, være gift, og større sjanse for å bli segregert på skolen og i andre institusjoner og oppleve vold enn andre personer. Ekskludering av funksjonshemmede er et et problem for hele samfunnet fordi de grunnleggende rettighetene til en minoritet i samfunnet dermed blir krenket. Når funksjonshemmede ikke får muligheten til å greie seg selv gjennom utdanning og arbeid skaper det fattigdom.

Verst er det i lavinntektsland hvor over 80 prosent av alle med funksjonsnedsettelse lever. For eksempel går færre enn 10 prosent av funksjonshemmede barn på skolen i fattige land, selv om det er en menneskerettighet å få utdanning. Utfordringene er store og vanskelige å løse uten en internasjonal innsats. På 1990-tallet begynte FN derfor å arbeide for funksjonshemmedes situasjon. Først ble det laget standardregler som skulle gjelde for alle funksjonshemmede. I 1993 bestemte FN at 3. desember er den internasjonale dagen for funksjonshemmede. Ledet av blant annet Italia og Sverige startet en bevegelse innad i FN å jobbe for å fortsette arbeidet for en internasjonal lov for funksjonshemmede.

I FN ble det derfor på 2000-tallet skrevet en egen konvensjon for personer med nedsatt funksjonsevne. På engelsk heter den Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD). Funksjonshemmede deltok selv i arbeidet med å lage konvensjonen. I FN ble det arrangert møter mellom en arbeidskomité, funksjonshemmede og organisasjoner. Diplomater og statlige representanter som jobber i FN kommer svært ofte fra en privilegert bakgrunn og mange hadde lite kontakt med funksjonshemmede fra før. Av den grunn var møtearenaene mellom dem og personer med funksjonsnedsettelse nødvendige og fruktbare. Funksjonshemmede fortalte om sine egne erfaringer, behov og ønsker. Innspillene fra dem har i stor grad kommet med i den endelige konvensjonen.

FN-konvensjonen ble vedtatt i 2006 og trådte i kraft i 2008. Konvensjonen stiller krav til hvordan verdens land skal legge til rette for at funksjonshemmede kan ta utdanning, få arbeid og gode helsetjenester. Konvensjonen tar sikte på at funksjonshemmede skal få delta i samfunnet så langt det er mulig. Den sier at landene må lage lover og regler som hindrer diskriminering av funksjonshemmede og sikrer dem grunnleggende menneskerettigheter. En komité er opprettet for å følge opp hvordan de ulike landene imøtekommer kravene i konvensjonen og det får konsekvenser dersom avtalen brytes.

Norge signerte FN-konvensjonen for personer med nedsatt funksjonsevne i 2007. I juni 2013 ble konvensjonen ratifisert av Norge. I verden har 132 land ratifisert konvensjonen, mens 38 land har signert den og vurderer ratifikasjon. Med ratifikasjonen forplikter Norge seg til å håndheve konvensjonen og rapportere om tiltak til FN. FN-konvensjonen er et viktig steg mot anerkjennelse av personer med funksjonsnedsettelse nasjonalt og internasjonalt.